

Úrskurður óbyggðanefndar í þjóðlendumáli í Strandasýslu

Óbyggðanefnd kvað 21. febrúar 2020 upp úrskurð í þjóðlendumáli á svonefndu svæði 10A sem tekur til Strandasýslu ásamt fyrrum Bæjarhreppi. Af hálfu íslenska ríkisins var gerð krafa um að sá hluti Drangajökuls sem er innan sýslunnar yrði úrskurðaður þjóðlenda. Á móti bárust kröfur og athugasemdir frá eigendum nyrstu jarða í Árneshreppi, þ.e. Skjaldabjarnarvíkur, Dranga, Drangavíkur, Engjaness og Ófeigsfjarðar, sem töldu einstaka hluta jökulsins innan marka jarðanna. Óbyggðanefnd fjallaði um ágreining ríkisins og jarðeigendanna í máli nr. 1/2019 og niðurstaða nefndarinnar var að umræddur hluti jökulsins væri utan eignarlanda og því þjóðlenda. Hann var eina svæðið sem óbyggðanefnd úrskurðaði um í málinu, enda úrskurðar nefndin einungis um þau landsvæði sem ríkið gerir kröfur um að skuli teljast til þjóðlendna.

Úrskurðinn í heild ásamt kortum er að finna á vefsíðu nefndarinnar, undir *Úrskurðir og dómar*.

Í máli 1/2019 voru lögð fram alls 352 skjöl, að meðtöldum hliðsjónargögnum. Við meðferð málsins var lagt mat á öll fram komin gögn, ágreiningssvæðið skoðað í vettvangsferð, málið flutt munnlega og skýrslur teknar af aðilum og vitnum.

Málskot til dómstóla

Sá málsaðili sem ekki vill una úrskurði óbyggðanefndar skal höfða einkamál innan sex mánaða frá útgáfudegi þess Lögbirtingablaðs sem útdráttur úr úrskurði er birtur í, sbr. 1. mgr. 19. gr. þjóðlendlaga, nr. 58/1998. Er þá unnt að leggja til úrlausnar dómstóla hverja þá kröfu sem gerð hefur verið fyrir nefndinni.

Fyrir Héraðsdómi Vesturlands eru nú til meðferðar nokkur mál sem höfðuð voru vegna úrskurða óbyggðanefndar á svæðum 8B, sem kveðnir voru upp 11. október 2016, og svæði 9A, sem kveðnir voru upp 3. maí 2018. Málshöfðunarfrestur vegna úrskurða á svæði 9B, sem kveðnir voru upp 15. ágúst 2019, rennur út 23. febrúar 2020. Enn fremur eru þrjú mál á svæði 8A og eitt mál á svæði 8B til meðferðar hjá Landsrétti.

Hlutverk óbyggðanefndar

Óbyggðanefnd var komið á fót árið 1998 í þeim tilgangi að rannsakað yrði hvaða svæði á landinu væru utan eignarlanda og þau yrðu úrskurðuð þjóðlendum. Hlutverk nefndarinnar er þrjúþætt samkvæmt lögum um þjóðlendum og ákvörðun marka eignarlanda, þjóðlendna og afrétta (þjóðlendlögum), nr. 58/1998, en samkvæmt lögnum skiptist allt land í annars vegar eignarlönd og hins vegar þjóðlendum:

- Að kanna og skera úr um hvaða land telst til þjóðlendna og hver séu mörk þeirra og eignarlanda.
- Að skera úr um mörk þess hluta þjóðlendu sem nýttur er sem afréttur.
- Að úrskurða um eignarréttindi innan þjóðlendna.

Staða þjóðlendumála

Óbyggðanefnd skipti landinu upphaflega í 11 svæði en síðar var nokkrum þeirra skipt í smærri einingar þannig að svæðin urðu 16. Auk þess verður fjallað sérstaklega um eyjar og sker umhverfis landið sem verða sautjanda svæðið. Á vefsíðu óbyggðanefndar má sjá [yfirlitskort um afmörkun svæðanna](#) og annað [yfirlitskort um þjóðlendumála á landinu](#).

Svæði 10A er þrettánda svæðið af sautján sem óbyggðanefnd úrskurðar um. 41,7% lands sem nefndin hefur lokið meðferð á teljast til þjóðlendna en 58,3% eru eignarlönd, að teknu tilliti til endanlegra niðurstaðna dómstóla. Af þeim hluta miðhálandisins sem nefndin hefur lokið meðferð á eru tæplega 86% þjóðlendumála en rúmlega 14% eignarlönd. Heildarfjöldi skjala sem lögð hafa verið fram og rannsökuð við meðferð óbyggðanefndar á svæðum 1–10A er 25.542, að meðtöldum framlögðum hliðsjónargögnum.

Framhald þjóðlendumála

Málsmeðferð er hafin á tveimur svæðum: svæði 10B, Ísafjarðarsýslum, og svæði 10C, Barðastrandarsýslum. Ekki er hafin málsmeðferð á Austfjörðum, auk þess sem umfjöllun um eyjar og sker umhverfis landið er eftir. Upplýsingar um mál sem eru til meðferðar hjá nefndinni má finna á vefsíðu nefndarinnar, á [undirsíðunni Til meðferðar](#).

Kröfur íslenska ríkisins um þjóðlendumála á svæði 10C, Barðastrandarsýslum, bárust óbyggðanefnd 15. apríl 2019 og ná til fimm svæða sem eru í kröfulýsingunni nefnd Hvannahlíð, Skálmardalsheiði, Auðshaugslund, Vatnsfjörður og Bæjarbjarg. Frestur annarra til að lýsa kröfum um eignarréttindi á umræddum hlutum svæðis 10C rann út 15. nóvember 2019 og innan hans bárust kröfulýsingar vegna fimm jarða og athugasemdir vegna einnar jarðar. Unnið er að gagnaöflun um svæðið í samvinnu við sérfræðinga á Þjóðskjalasafni Íslands á grundvelli rannsóknarskyldu óbyggðanefndar skv. 5. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998. Leiði rannsókn óbyggðanefndar í ljós að einhver kunnir að telja til eignarréttinda án þess að hafa lýst kröfu verður viðkomandi gefinn kostur á að gerast aðili máls, sbr. 3. mgr. 13. gr. laganna.

Á svæði 10B, Ísafjarðarsýslum, hefur íslenska ríkið frest til 2. mars 2020 til að lýsa kröfum um þjóðlendumála. Þegar kröfur ríkisins hafa borist verða þær auglýstar og leitað eftir gagnkröfum.

Málsmeðferð

Málsmeðferð fyrir óbyggðanefnd grundvallast á lögum nr. 58/1998. Hún hefst á því að nefndin tekur viðkomandi svæði til meðferðar og veitir fjármála- og efnahagsráðherra frest til að lýsa kröfum íslenska ríkisins um þjóðlendumála á svæðinu. Krafa ríkisins um þjóðlendumála á svæði 10A barst óbyggðanefnd 5. október 2018 og tekur sem fyrr segir einungis til þess hluta Drangajökuls sem er innan marka Strandasýslu. Krafan hlaut í kjölfarið lögboðna kynningu, þar sem skorað var á þá sem teldu til eignarréttinda á því svæði sem ríkið gerði kröfu til að lýsa kröfum sínum fyrir óbyggðanefnd innan tiltekins frests. Kröfur og athugasemdir bárust vegna áður nefndra fimm jarða.

Óbyggðanefnd skipa þrjú nefndarmenn í hverju máli. Nefndinni ber skv. 5. mgr. 10. gr. laga nr. 58/1998 að hafa frumkvæði að því að afla heimilda og gagna um eignar- og afnotaréttindi yfir landsvæðum sem eru til meðferðar og framkvæma rannsóknir og athuganir um staðreyndir og

lagaatriði sem þýðingu hafa fyrir niðurstöðu í einstökum málum. Því fer fram á vegum nefndarinnar viðamikil og kerfisbundin leit að gögnum um þau ágreiningssvæði sem eru til meðferðar hverju sinni. Sérfræðingar á Þjóðskjalasafni Íslands annast þá leit að verulegu leyti, í samstarfi við nefndina. Auk þess leggja málsaðilar fram heimildir og gögn sem þeir byggja rétt sinn á.

Frekari upplýsingar

Frekari upplýsingar eru veittar á skrifstofu óbyggðanefndar:

- postur@obyggdaneftnd.is
- sími: 563 7000